

Una de les nades més interpretades a l'actualitat, amb traduccions a diverses llengües, és la que coneixem amb el nom de "Fum, fum, fum", una cançó que, com moltes altres de la mateixa tipologia, sen desconeix l'origen, però de la qual els veïns de Prats de Lluçanès en presumim de ser-ne una mica el bressol.

Aquesta cançó formava part del recull que el 1904 presentà el músic i pedagog **Joaquim Pecanins i Fàbregas** a la primera edició de la Festa de la música catalana, organitzada per l'Orfeó Català, amb el qual guanyà el premi ofert pel Centre Excursionista de Catalunya. El diari *La veu de Catalunya* en va editar la partitura el 25 de juliol del mateix any dins un reportatge dedicat a aquesta efemèride en el qual també s'hi elogiava el compilador, de només vint-i-un anys, el més jove dels guardonats. El 1905 es va publicar de nou la partitura al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, i dos anys més tard a la *Revista musical catalana*, afegint-s'hi en les dues ocasions la lletra de les set estrofes.

El "Fum, fum, fum", juntament amb algunes altres cançons del recull premiat, l'havia aplegat Pecanins uns anys abans al seu poble natal, Prats de Lluçanès, possiblement entre el 1903 i el 1904, en una època en què algunes nades van deixar de cantar-se a l'església i van començar a formar part del repertori coral. Així els compositors Francesc Púlp i Joan Lamote de Grignon en van fer una primera harmonització per a poder ser interpretat, entre altres, per l'Orfeó Català i l'Orfeó Manresà, de d'aquesta manera van contribuir a la seva difusió.

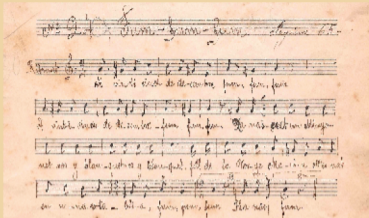
El músicòleg nord-americà Kurt Schindler la traduí a anglès, mantenint però el "Fum, fum, fum" de la tornada, arranjà la partitura per a vuit veus i piano, i el 1922 l'editava dins una col·lecció anomenada *Songs of the Spanish provinces* on a l'apartat de Catalunya hi havia altres peces conegudes com "La gata i el belltre" o "El rossinyol". Schindler s'havia interessat per les cançons catalanes quan el 1917 s'assabentà de l'existència a Barcelona d'una entitat semblant a la que ell dirigia a Nova York, l'*Schola Cantorum*, i des d'aquell moment mantingué correspondència amb Lluís Millet, director de l'Orfeó Català, amb qui s'intercanviava partitures. En l'original, publicat el 1922 en una de les principals editorials de música, Oliver Ditson Company, de Boston, hi figura a l'encapçalament el nom del recopilador d'aquesta nada, Joaquim Pecanins. A part, Schindler, en una pàgina introductòria, hi explicava, que, segons el músicòleg Felip Pedrell, aquesta cançó s'interpreta a la missa del gall de Prats de Lluçanès acompanyada per nombrosos instruments sorolosos com la ximbomba, la pandereta o els ferrets, resultant de tot plegat una imatge de gresca que, des del punt de vista actual, potser no encaixa massa amb una celebració religiosa però que era un fet habitual fins a finals del segle XIX o començaments del XX.

Aquest darrer aspecte és un dels que també destacava Josep Romeu i Figueras en el seu estudi sobre les nades tradicionals, editat el 1952. On assenyalava que la peça "Fum, fum, fum", es pot qualificar "potser com la més característica de l'humor i gatzara típica de la diada". El mateix autor la datava de les darreries del segle XVIII o començaments del XIX, encara que per alguns podria ser molt anterior, i a més exposava que en aquell temps no hauria sigut de les més conegudes, doncs analitzant quinze manuscrits de nades dels referits segles, amb una setantena de cançons, aquesta només hi apareixia una vegada.

La versió que presentava Josep Romeu i Figueras, de les més antigues que s'han localitzat, consta de sis estrofes, les dues primeres similars a les recollides per Pecanins i la cinquena semblant a la tercera. N'hi ha però dues, la tercera i la quarta, totalment desconegudes a l'actualitat, amb diferents onomatopeies que aporten una sonoritat festiva i de tabola ben característica antigament de les cançons del cicle nadalenc.

Seguint en aquesta línia, el "Fum, fum, fum" de la tornada tindria a veure amb el verb *fumer*, una variant eufemística de *fotre*, com si diguessin "fof, fof, fof", tot rient de les mentides i bestieses de la cançó, segons explica l'etnomusicòleg Jaume Ayats a partir d'unes informacions que va recollir a Prats de Lluçanès. Així aquesta peça seria una de les que encara va mantenir, dependent de les variants, el tractament absurd i burlesc que tenien algunes lletres usuals de l'època natalenca, i que sovint van ser censurades per part de l'església i de la societat burgesa amb ajut dels compiladors de començaments del segle XX, que van retallar el que qualificaven d'irreverent, vulgar o atrevit, deixant-hi escrit només tot allò que es considerava mesurat i raonable.

La versió que més es canta avui ha estat reduïda a tres o quatre estrofes, fruit següentment de tot aquest procés esmentat pel qual les peces recopilades, una vegada esparquades, adquireixen una unitat estètica i formal i un vocabulari més refinat d'acord amb els patrons que es volien transmetre en aquells moments i que han perdurat fins el nostres temps.

Versió recollida per Joaquim Pecanins i publicada a la Revista musical catalana:

A vint-i-cinc de Desembre,
fum, fum, fum
ha nascut un minyonet
ros i blanquet,
fill de la Verge Maria;
n'es nat en una establia,
fum, fum, fum.

Aquí dalí de la montanya,
fum, fum, fum
si n'hi han dos pastorets
abrigadets
ab la pell y la samarra,
mengem ous i botifarra,
fum, fum, fum.

Qui'n dirà més gran mentida?
fum, fum, fum.
Ja'n respon el majoral
ab gran cabal:
-Jo'n faré deu mil camades
amb un salt totes plegades,
fum, fum, fum.

Ja'n va respondre en Diego
fum, fum, fum.
-Bé t'enganyes per meitat,
tu, escarbat,
que tu sempre, per fingir-te,
jo mentida tinc de dir-te,
fum, fum, fum.

-Les llangonisses d'aquell,
fum, fum, fum,
bé sé prou qui les ne trau,
y a mi ja'm plau;
y el ví dolé de la padrina
jo me'l bec per medicina,
fum, fum, fum.

A vint-i-cinc de Desembre,
fum, fum, fum
es lo dia de Nadal
molt principal;
quan existrem de maitines
farem bones restolines,
fum, fum, fum.

Deu nos dó unes santes festes,
fum, fum, fum,
ab temps de fet y calor,
y molt millor.

Fent-ne de Jesús memoria,
lo tindrem sempre a la Gloria,
fum, fum, fum.

Versió del manuscrit 1681 de la Biblioteca de Catalunya, segons l'estudi de Josep Romeu i Figueras:

A vint-i-cinc de desembre
(la fum, fum, fum)
si n'és nat un minyonet
ros i blanquet
ros i blanquet
en una pobra establia,
fill de la Verge Maria
(la fum, fum, fum).

Allí dalí de la muntanya
hi havia un pastoret
arripudet,
entre palles i samarres,
menja carn i botifarres.

Més val ser pastor queastre.
Loastre fa "xic, xic, crac"
i jo "ric, rac,
ric, rac, ric, rac".
Quan me miro les estrelles,
valga'm Déu que maravelles!

Ninyo, porta'm la botella
del bon vi blanc
que fa "clinc, clanc".
Amb gran desig l'esperaré
per passar-ne la vetllada.

Qui dirà més gran mentida?
Ja respon un majoral
de gros cabal,
de gros cabal:
-Jo sé fer tres mil gambades
amb un salt totes plegades...

Botifarres les que pengem,
prou sé jo qui les ne trau.
A mi me plau,
a mi me plau
lo vi blanc de la padrina;
jo lo prenc per medicina.

Text: Roser Reichschi i Brú

Fotografies: Joaquim Pecanins, cedida per Montserrat Noguera i Deig, Partitura del "Fum, fum, fum" escrita per Joaquim Pecanins (Fons Festa de la Música. Concurs. Centre de Documentació de l'Orfeó Català)